VERBUM VITAE • 39/1 (2021) 281–306
ISSN 1644-856 / e-ISSN 2451-280X / DOI 10.31743/vv.12328
Received: Jan 21, 2021 / Accepted: Mar 7, 2021 / Published: Jun 15, 2021

Katalogi wad, Dekalog i relacje homoseksualne w 1 Kor 6,9-10 oraz 1 Tm 1,8-10

Catalogues of Vices, the Decalogue and Homosexual Relations in 1 Cor 6:9-10 and 1 Tim 1:8-10

MARCIN KOWALSKI
Katolicki Uniwersytet Jana Pawła II w Lublinie
xmkowal@kul.pl; ORCID: 0000-0002-8732-6868

Streszczenie: Autor analizuje Pawłowe wypowiedzi na temat homoseksualizmu zawarte w 1 Kor 6,9-10 oraz 1 Tm 1,8-10. Teksty te zostają najpierw umieszczone we właściwym im kontekście argumentacyjnym, ze wskazaniem na inspirujące je tradycje starotestamentowe (Rdz 1,27-28; Wj 20,1-17 i Pwt 5,6-21; Kpł 18,22 i 20,13). Następnie w krytyczny sposób zaprezentowane zostają pozycje autorów zawężających Pawłowe rozumienie homoseksualizmu w 1 Kor 6,9-10 oraz 1 Tm 1,8-10 do pederastii i prostytucji. Argumenty filologiczne oraz kontekstualne, przytaczane przez zdecydowaną większość komentatorów, wskazują, że użyte przez apostoła pojęcia *μαλακός* i *ἀρσενοκοίτης* należy czytać jako szeroką krytykę wszelkiego rodzaju aktów homoseksualnych. W ostatnim paragrafie autor podsumowuje toczącą się współcześnie dyskusję nad homoseksualizmem i jego interpretacją u Pawła, wskazując na nieadekwatną metodologię, język i nową hermeneutykę tkwiące u podstaw prób obalenia Pawłowej krytyki postaw homoseksualnych.

Słowa kluczowe: 1 Kor 6,9-10, 1 Tm 1,8-10, homoseksualizm, Dekalog, Kpł 18,22 i 20,13, płciowość, etyka chrześcijańska

Abstract: The author analyzes the Pauline statements on homosexuality in 1 Cor 6:9-10 and 1 Tim 1:8-10. The examined texts are first placed in their argumentative context, with a hint at the Old Testament traditions standing behind them (Gen 1: 27-28; Exod 20:1-17; Deut 5:6-21; Lev 18:22 and 20:13). Next, the author critically presents the positions of the scholars who limit Paul's understanding of homosexuality in 1 Cor 6:9-10 and 1 Tim 1:8-10 to pederasty and prostitution. Philological and contextual arguments of the vast majority of researchers indicate that the terms *μαλακός* and *ἀρσενοκοίτης* used by the apostle should be read as a broad critique of all kinds of homosexual acts. In the last paragraph, the author sums up the contemporary discussion on homosexuality and its interpretation in Paul, pointing to inadequate methodology, language and new hermeneutics underlying the attempts to refute the Pauline critique of homosexual acts.

Keywords: 1 Cor 6: 9-10, 1 Tim 1:8-10, homosexuality, the Decalogue, Lev 18:22 and 20:13, sexuality, Christian ethics

Jeśli nawet Rz 1,26-27 przyciąga najwięcej uwagi egzegetów badających Pawłowe teksty na temat stosunków homoseksualnych, to równie ważne są dwie inne wypowiedzi apostoła w tej kwestii, które znajdujemy w 1 Kor 6,9-10 oraz 1 Tm 1,8-10. Łączy je wspólne słownictwo (ἀρσενοκοίτης), które jest zresztą źródłem wielu kontrowersji, oraz kontekst argumentacyjny. Od tchnącego uniwersalizmem tematu zepsucia ludz-

kości, nakreślonego w Rz 1,18-32, przechodzimy do krytyki postaw, które mogą pojawiać się we wspólnotach chrześcijańskich, a które są nie do pogodzenia z nowym życiem w Chrystusie i z przykazaniem miłości. W obu przypadkach, w 1 Kor 6,9-10 oraz 1 Tm 1,8-10, homoseksualizm zostaje przez Pawła i jego szkołę umieszczony bezpośrednio w katalogu wad. Te i wiele innych kwestii przekonują nas, że Pawłowe wypowiedzi zawarte w wymienionych fragmentach warto czytać łącznie. Ukażemy je najpierw we właściwym im kontekście argumentacyjnym, którego są częścią, wskazując na ich inspiracje skrypturystyczne. W drugim kroku krytycznej analizie poddamy ich współczesne interpretacje, w których wybrzmiewają zarówno dekonstrukcja Pawłowego odrzucenia postaw homoseksualnych, jak i próba zdecydowanego ograniczania stanowiska apostoła w tym względzie. Wreszcie w ostatnim punkcie, mając przed oczyma opracowania na temat homoseksualizmu w Rz 1,26-27, podstawy Pawłowej argumentacji w tym fragmencie oraz analizy 1 Kor 6,9-10 i Tm 1,8-10, pokusimy się o szersze spojrzenie na język, jakim operuje Paweł, aktualność jego podejścia, a także na postulaty nowej hermeneutyki w dzisiejszym traktowaniu kwestii homoseksualnych[1].

1. Katalog wad i homoseksualizm w 1 Kor 6,9-10

Drugi pod względem wagi tekst, w którym występuje odniesienie do relacji typu homoseksualnego, znajdujemy w Pierwszym Liście Pawła do Koryntian. Chronologicznie rzecz biorąc jest to pierwsza wypowiedź apostoła w tej kwestii, ponieważ pismo to powstało przed Listem do Rzymian, około roku 54[2]. Zawiera ono odpowiedź na pytania, jakie kieruje do Pawła założona przez niego wspólnota, oraz korektę postaw, które ocenia on jako niespójne z Ewangelią[3]. Spora sekcja Pierwszego Listu do Koryntian dotyczy kwestii związanych z seksualnością, wśród których pojawia się także interesujące nas nawiązanie do postaw homoseksualnych (1 Kor 6,9-10). Paweł nie opisuje ich tak rozlegle jak w Rz 1,26-27, aplikując do nich dwa terminy *μαλακός* i *ἀρσενοκοίτης* (1 Kor 6,9) umieszczone pośrodku katalogu wad. Takie ulokowanie interesującego nas zagadnienia może sugerować zrównanie postaw homoseksualnych z innymi grzechami. Dodatkowo problem stwarza sama interpretacja wyra-

1 Zob. zawarte w tym tomie *Verbum Vitae* artykuły na temat Rz 1,26-27: Kowalski, „Odrzucenie praw Stwórcy i relacje homoseksualne w Rz 1,26-27", 255–280; Kowalski, „Honor i wstyd, prawo naturalne oraz Pisma" 223–254.

2 W kwestii datacji 1 Listu do Koryntian zob. Thiselton, *The First Epistle to the Corinthians*, 31–32; Garland, *1 Corinthians*, 20; Fee, *The First Epistle to the Corinthians*, 16. Anthony C. Thiselton (*The First Epistle to the Corinthians*, 447) stawia charakter i wagę tego tekstu ponad Rz 1,26-27.

3 Hurd, *The Origin of I Corinthians*; Murphy-O'Connor, *Paul a Critical Life*, 253–254; Thiselton, *The First Epistle to the Corinthians*, 32–36; Fee, *The First Epistle to the Corinthians*, 5–16.

żeń *μαλακός* i *ἀρσενοκοίτης*, z których pierwsze ma charakter bardzo ogólny, drugie zaś może być odczytane jako konstrukcja Pawłowa, niepojawiająca się zasadniczo w literaturze przed nim. Podobnie jak w przypadku Rz 1,26-27 zaczniemy znów od umieszczenia wypowiedzi apostoła w jej szerszym kontekście retoryczno-literackim, po czym przyjrzymy się interpretacji używanych przez niego pojęć i próbom określenia jego stosunku wobec homoseksualizmu w 1 Kor 6,9-10.

1.1. 1 Kor 6,9-10 w kontekście rozdziałów 5–6

Interesujący nas fragment z Pierwszego Listu do Koryntian brzmi następująco:

> Czyż nie wiecie, że niesprawiedliwi nie posiądą królestwa Bożego? Nie łudźcie się! Ani rozpustnicy, ani bałwochwalcy, ani cudzołożnicy, ani rozwiąźli, ani mężczyźni współżyjący ze sobą, ani złodzieje, ani chciwi, ani pijacy, ani oszczercy, ani zdziercy nie odziedziczą królestwa Bożego[4].

W 1 Kor 6,9-10 Paweł wprowadza katalog wad, którego częścią są relacje homoseksualne, i wydaje się to robić w sposób dość zaskakujący. W zgodnej opinii większości egzegetów, w sekcji 1 Kor 6,1-11 mamy do czynienia z problemem podziałów we wspólnocie, które prowadzą wierzących do procesowania się między sobą przed pogańskimi trybunałami[5]. Dodatkowo jeszcze 1 Kor 6,9-10 prezentuje zwartą strukturę, w której Paweł rozpoczyna od tematu dziedziczenia królestwa Bożego i na nim kończy. Jak zatem stanowiąca spójną całość część 1 Kor 6,9-10 wpisuje się w kontekst argumentacji apostoła?

Wersy te nie są oczywiście oderwane od tematów pojawiających się w 1 Kor 5–6[6]. Wielu egzegetów zwracało uwagę na ich powiązanie z rozdziałem 5, w którym porusza się kwestię grzechów natury seksualnej, sugerując, że 1 Kor 6,9-10 stanowi jego podsumowanie. Katalog pojawiających się tu wad podejmuje i rozwija katalogi z Rz 5,9.11[7]. Wskazywano także na związki 1 Kor 6,9-10 z dalszą częścią argumentacji Pawła w 1 Kor 6,12-20, gdzie występuje problem prostytucji. Fragment 1 Kor 6,9-10

---

4 Tłumaczenie za NA28 oraz BT5. Termin „rozwiąźli" (*μαλακός*) można także oddać przez „zniewieściali"; oznacza on, jak argumentujemy dalej, tych, którzy dają się wykorzystywać w pasywnej roli w relacjach homoseksualnych. Uzupełniający go termin *ἀρσενοκοίτης* przetłumaczony został w BT5 przez „mężczyźni współżyjący ze sobą", co dość dobrze oddaje jego szerokie znaczenie. Chodzi prawdopodobnie o aktywnych partnerów w relacjach homoseksualnych.

5 Hays, *First Corinthians*, 92; R.F. Collins, *First Corinthians*, 224; Thiselton, *The First Epistle to the Corinthians*, 418; Garland, *1 Corinthians*, 193; Witherington, *1 and 2 Thessalonians* 162 (1 Kor 6,1-20); Fitzmyer, *First Corinthians*, 255; Fee, *The First Epistle to the Corinthians*, 250.

6 Na ten temat zob. Zaas, „1 Corinthians 6.9ff", 205–212; Richardson, „Judgment in Sexual Matters in 1 Corinthians 6:1-11", 37–58; Elliott, „No Kingdom of God for Softies?", 18–21.

7 Elliott, „No Kingdom of God for Softies?", 21–22; Rosik, *Pierwszy List do Koryntian*, 223; Ciampa – Rosner, *The First Letter to the Corinthians*, 241.

może być zakwalifikowany jako łącznik i przejście między argumentacją Pawła w 1 Kor 5,1-13 oraz 1 Kor 6,12-20[8]. Apostoł mocnymi słowami na temat wad, które wykluczają dziedziczenie królestwa Bożego, przygotowuje pozytywną motywację dla chrześcijańskiej etyki seksualnej, której celem jest bycie częścią ciała Chrystusa i świątynią jego Ducha (1 Kor 6,15-17.19).

Jeśli chodzi o powiązanie z 1 Kor 6,1-8, gdzie zostało wyrażone potępienie dla sporów prowadzonych przez wierzących przed pogańskimi sądami, wersety 9-10 łączą się z nimi na kilka sposobów. Pierwszym jest – dominująca w 1 Kor 6,1-11 – ogólna idea krzywdy i niesprawiedliwości wyrządzanej sobie nawzajem przez członków wspólnoty. Drugim jest kontekst eschatologiczny, w którym Paweł umieszcza krytykę postaw wierzących. Święci sądzący świat i aniołów z 1 Kor 6,2-3 oraz królestwo Boże, które dziedziczyć mają wierni, łączy ze sobą horyzont końca czasów. Brian S. Rosner i Roy E. Ciampa dopatrują się tu także powiązania intertekstualnego z Dn 7,10-14.22, gdzie w wizji Syna Człowieczego pojawiają się obrazy związane z sądem oraz dziedziczeniem królestwa przez świętych. Odniesienie do Księgi Daniela spajałoby ze sobą fragmenty 1 Kor 6,1-8 i 9-11, stanowiąc także podstawę dla motywu dziedziczenia królestwa Bożego, który znajdujemy w wersetach 9-10[9]. John H. Elliott dodaje jeszcze strategię oddzielenia wierzących od niewierzących i zaraźliwego wpływu niemoralności, przenikające całą sekcję 1 Kor 5,1–6,20[10].

Specyficzna forma literacka katalogu wad, w którym Paweł umieszcza krytykę postaw homoseksualnych w 1 Kor 6,9-10, sprawiała także, że egzegeci pytali o źródła Pawłowej argumentacji w tym fragmencie[11]. Sugerowano tu wpływy stoickie, te związane z judaizmem hellenistycznym oraz inspiracje starotestamentowe. Wszystkie w pewnym stopniu odnaleźć można w dyskursie Pawła, jak wskazywać na to może także analiza Rz 1,26-27[12]. Pierwszym punktem odniesienia są jednak dla apostoła teksty Starego Testamentu. W 1 Kor 6,9-10, oprócz wskazanych już kontaktów z Księgą Daniela, dopatrywano się także powiązań z Księgą Powtórzonego Prawa i Dekalogiem[13]. Te wynikałyby z markerów leksykalnych i ze struktury rozumowania apostoła, który podobnie jak autor *Deuteronomium*, wiąże dziedzi-

8 Bailey, „Paul's Theological Foundation for Human Sexuality", 27–41; Fee, *The First Epistle to the Corinthians*, 266–267; Ciampa – Rosner, *The First Letter to the Corinthians*, 237–238.

9 Ciampa – Rosner, *The First Letter to the Corinthians*, 239. Na temat powiązania argumentacyjnego, związanego z kontekstem sądowym, zob. także Derrett, „Judgement and 1 Corinthians 6", 33–36.

10 Elliott, „No Kingdom of God for Softies?", 19–20.

11 Zob. omówienie kwestii w: Thiselton, *The First Epistle to the Corinthians*, 440–444 oraz odniesienia do katalogów wad w: Weiss, *Der erste Korintherbrief*, 140–145; 152–156; Vögtle, *Die tugend – und lasterkataloge im Neuen Testament*; Carrington, *The Primitive Christian Catechism*; Selwyn, *The First Epistle of St Peter*, 365–466; Dodd, *Gospel and Law*; Wibbing, *Die Tugend – und Lasterkataloge*; Kamlah, *Die Form der katalogischen Paränese im Neuen Testament*; Yarbrough, *Not like the Gentiles*, 8–26.

12 Joseph A. Fitzmyer (*First Corinthians*, 255) sądzi, że nie jesteśmy w stanie określić, czy Paweł katalog w 1 Kor 6,9-10 zapożyczył z hellenistycznego judaizmu, czy też skomponował sam.

13 Malina – Pilch, *Social-Science Commentary on the Letters of Paul*, 83; Ciampa – Rosner, *The First Letter to the Corinthians*, 238.

czenie królestwa Bożego z zachowywaniem Bożych przykazań, w szczególny sposób z powstrzymywaniem się od bałwochwalstwa, pojmowanego jako korzeń wszelkiego grzechu. Związek 1 Kor 6,9-10 z Dekalogiem przejawiałby się z kolei w tym, że apostoł w wersach tych przedstawia także dziesięć wykroczeń, z których część, jak idolatria, cudzołóstwo, chciwość, kradzież i kłamstwo, pokrywa się z wykroczeniami z Wj 20,1-17 i Pwt 5,6-21. Wreszcie wskazuje się na związek z Kpł 18,22 i 20,13 oraz prawami przeciwnymi relacjom homoseksualnym, które Paweł może mieć przed oczyma pisząc 1 Kor 6,9-10[14]. To ostatnie powiązanie jest jak najbardziej uzasadnione ze względu na kontakty leksykalne, związane z określeniem ἀρσενοκοίτης, którego używa Paweł. Inspiracją dla apostoła w Rz 1,18-32 jest także teologia stworzenia, którą znajdujemy w Księdze Mądrości i Księdze Kapłańskiej. Można zatem spokojnie stwierdzić, że w 1 Kor 6,9-10 Paweł odwołuje się do Kpł 18,22 oraz 20,13, łącznie z tkwiącym u ich podstaw rozróżnieniem płci zapisanym w Rdz 1,27-28[15].

Na kontaktach ze środowiskiem grecko-rzymskim i żydowskim nie wyczerpuje się jednak charakterystyka Pawłowego katalogu wad w 1 Kor 6,9-10. Jego rozwinięcie i kontekst stanowi 1 Kor 6,12-20, gdzie apostoł stwierdza przynależność ciała ludzkiego do Pana i mówi o jego przyszłym zmartwychwstaniu (1 Kor 6,13-14). Członki ciała wierzących są członkami ciała Chrystusa, nie można ich zatem używać do prostytuowania się ani uprawiania innych relacji, które zrywają więź z Panem (1 Kor 6,15-16)[16]. Jak bardzo myśl Pawła w rozdziale szóstym łączy się z Księgą Rodzaju sugeruje cytat z Rdz 2,24 w 1 Kor 6,16: „Albo czyż nie wiecie, że ten, kto łączy się z nierządnicą, stanowi z nią jedno ciało? Będą bowiem – jak jest powiedziane – dwoje jednym ciałem"[17]. Z drugiej strony kto łączy się z Panem, jest z Nim jedno duchem, który przenikając ciało Chrystusa i wierzącego, spaja je w jeden organizm (1 Kor 6,17). Grzeszący wykroczeniami natury seksualnej grzeszy przeciw własnemu ciału, które nie jest już tylko jego ciałem (1 Kor 6,18). Jest mieszkaniem Ducha Świętego, którego chrześcijanie otrzymują na zasadzie więzi z Bogiem i Chrystusem (1 Kor 6,19). Odkupienie ciała i całego człowieka nabyte za wielką cenę krwi Chrystusowej sprawia, że wierzący nie należą już do samych siebie, a ich ciała służą do tego, aby chwalić w nich Pana. Katalog wad w 1 Kor 6,9-10 wpisuje się w oryginalną etykę Pawłową, związaną z życiem w Chrystusie. Ciało ludzkie staje się w niej częścią Ciała Chrystusa i świątynią Ducha, służy oddawaniu czci Bogu. Tego chrystologicznego horyzontu nie było w Rz 1,26-27, gdzie argumentacja Pawła została oparta na możliwie szerokiej podstawie teologii stworzenia i prawa naturalnego, będąc ukierunkowaną także na pogan i Żydów. We wskazaniach dla wspólnoty chrześci-

---

14 Wright, „Homosexuals or Prostitutes?", 145–146; Thiselton, *The First Epistle to the Corinthians*, 450; Garland, *1 Corinthians*, 212–213.

15 Ciampa – Rosner, *The First Letter to the Corinthians*, 242.

16 Elliott, „No Kingdom of God for Softies?", 20.

17 Mueller, *Homosexuality, Scripture, and the Church*, 26.

jańskiej w Koryncie pojawia się nowy wymiar i norma seksualności motywowanej życiem w Panu[18].

1.2. Interpretacje dotyczące Pawłowej oceny relacji homoseksualnych w 1 Kor 6,9

Wiele wątpliwości odnoszących się do Pawłowego stosunku do relacji homoseksualnych widzieliśmy już wyartykułowanych przy okazji lektury Rz 1,26-27. Powtarza się je przy analizie 1 Kor 6,9-10, twierdząc, że także tu Paweł nie rozróżnia między aktami i trwałą inklinacją homoseksualną[19] lub że potępia tylko zdeprawowane relacje, oparte na pederastii i prostytucji[20]. Z tą pierwszą tezą dyskutuje James B. DeYoung, wskazując na znajomość swego rodzaju „orientacji seksualnej" w starożytności, czego dowodem jest choćby Platon *Symp*. 189D–192D. Opisuje on kobiety i mężczyzn od urodzenia ukierunkowanych na to, aby uprawiać relacje homoseksualne, angażując w nie swoje uczucia i łącząc się w trwałe związki[21]. Według autora Paweł zna i przejmuje się inklinacjami homoseksualnymi na równi z aktami, ponieważ z nich rodzą się ludzkie czyny[22].

Dla opisania postaw homoseksualnych w 1 Kor 6,9-10 apostoł wprowadza dwa mocno dyskutowane w egzegezie pojęcia – *μαλακός* i *ἀρσενοκοίτης*. Pierwsze z nich to przymiotnik oznaczający coś delikatnego, np. materiał (Mt 17,8; Łk 7,25). O ile w sensie pozytywnym termin może opisywać łagodną, delikatną osobę lub styl życia, w sensie negatywnym odnosi się go do słabości, tchórzostwa, upadku moralnego, braku samokontroli, zbytniego pobłażania sobie i wiąże z postawami homoseksualnymi[23]. Określa się nim także zniewieściałych mężczyzn i chłopców, wykorzystywanych lub oddających się jako pasywny partner w relacjach homoseksualnych[24]. Drugie słowo – *ἀρσενοκοίτης* – sprawia znacznie więcej problemów, ponieważ przed Pawłem nie pojawia się nigdzie indziej w Biblii ani w literaturze pozabiblijnej, za wy-

18 Na temat wagi i znaczenia ciała w chrześcijańskiej relacji do Chrystusa zob. Thiselton, *The First Epistle to the Corinthians*, 452. Zob. także Martin, *The Corinthian Body*; May, *The Body for the Lord*; T. Engberg-Pedersen, „Complete and Incomplete Transformation in Paul", 123–146; Rothschild –Thompson (red.), *Christian Body, Christian Self*; Thate – Vanhoozer –Campbell (red.), *"In Christ" in Paul*; Tappenden, *Resurrection in Paul*.

19 Bailey, *Homosexuality and the Western Christian Tradition*, 38–39; Petersen, „Can Arsenokoitai Be Translated by 'Homosexuals'", 187–191.

20 Boswell, *Christianity, Social Tolerance, and Homosexuality*, 106–107, 338–353; Scroggs, *The New Testament and Homosexuality*, 106–109. Omówienie pozycji Derricka Bailey'a, Johna Boswella, Robina Scroggsa i Williama L. Petersena zob. w: DeYoung, „The Source and NT Meaning of Arsenokoitai", 193–198.

21 DeYoung, „The Source and NT Meaning of Arsenokoitai", 204–207.

22 DeYoung, „The Source and NT Meaning of Arsenokoitai", 207–213. Zob. także Thiselton, *The First Epistle to the Corinthians*, 452.

23 LSJ, „*μαλακός*", 1076–1077.

24 BDAG, „*μαλακός*", 713. Zob. także Richlin, „Not Before Homosexuality", 531, 541–542; Williams, *Roman Homosexuality*, 157, 234.

jątkiem formy czasownikowej w *Sib. Or.* 2.73. Tekst ten w jednej linii zakazuje uprawiania homoseksualizmu, zdradzania tajemnicy i morderstwa[25]. David F. Wright argumentuje, że wystąpienie tego terminu w *Wyroczniach Sybillińskich* sugeruje jego funkcjonowanie w obszarze judaizmu hellenistycznego, z którego może korzystać Paweł[26]. Nie jesteśmy jednak w stanie określić ani czasu powstania *Sib. Or.* 2.73, ani wzajemnej zależności między tym tekstem a Pawłem[27]. Termin ἀρσενοκοίτης stanowi zbitkę słów ἄρσην „mężczyzna" i κοίτη „łóżko", opisując w sensie ogólnym mężczyznę uprawiającego relacje seksualne z innymi mężczyznami[28].

Swoją oryginalną interpretację obu wspomnianych terminów proponuje John Boswell, odmawiający im odniesienia do współcześnie pojmowanego homoseksualizmu. Przede wszystkim Paweł w swoim traktowaniu homoseksualizmu nie może odnosić się do prawa żydowskiego (w naszym przypadku Kpł 18,22 i 20,13), które dla chrześcijan straciło swoją moc i autorytet[29]. Dalej autor widzi w μαλακός rozwiązłych, słabych, tych którym brak samokontroli, zaś w ἀρσενοκοίτης mężczyzn uprawiających prostytucję[30]. Boswell odróżnia attycki zrost *arreno* – o znaczeniu dopełniaczowym (śpiący z mężczyznami) od *arseno* – o znaczeniu przymiotnikowym, które nie mówi nic o dopełniaczu (po prostu mężczyzna uprawiający seks). Określeni przez Pawła jako ἀρσενοκοίτης to w mniemaniu autora odpowiednik łacińskich *drauci* lub *exoleti*, prostytuujących się mężczyzn, którzy mogli współżyć zarówno z kobietami, jak i mężczyznami, występując w roli aktywnej[31]. Termin ten nie pojawia się według Boswella w literaturze starożytnej dla określenia homoseksualistów i ich nie oznacza[32]. Nadanie mu znaczenia „aktywnego homoseksualizmu" uważa za nieuzasadnione filologicznie i związane ze zmianami obyczajowymi oraz rosnącą niechęcią do homoseksualizmu[33].

Najbardziej wnikliwą krytykę tez Boswella zaprezentował Wright, który zarzuca mu przede wszystkim, że nie bierze pod uwagę powiązania terminu ἀρσενοκοίτης z Kpł 18,22 i 20,13[34]. Teksty Księgi Kapłańskiej nie stanowiły, jak chciałby Boswell, starego, porzuconego przez chrześcijan Prawa, ale dostarczały inspiracji dla ojców

25 Collins, „Sibylline Oracles", 347.

26 Na temat fragmentu *Sib. Or.* 2.73, będącego być może zapożyczeniem z Pseudo-Focylidesa, jego historii transmisji i pochodzenia, zob. Wright, „Homosexuals or Prostitutes?", 136–138.

27 W kwestii datacji *Wyroczni Sybillińskich* zob. Collins, „Sibylline Oracles", 322, 330–332 (Sib. 2); Sigvartsen, *Afterlife and Resurrection Beliefs*, 137–138.

28 BDAG, „ἀρσενοκοίτης", 135.

29 Boswell, *Christianity, Social Tolerance, and Homosexuality*, 105.

30 Boswell, *Christianity, Social Tolerance, and Homosexuality*, 107, 338–353, 363–364. Podobnie McNeill, *The Church and the Homosexual*, 49–51.

31 Boswell, *Christianity, Social Tolerance, and Homosexuality*, 343–344. Idzie za nim Lance, „The Bible and Homosexuality", 147.

32 Boswell, *Christianity, Social Tolerance, and Homosexuality*, 345.

33 Boswell, *Christianity, Social Tolerance, and Homosexuality*, 345–353.

34 Wright, „Homosexuals or Prostitutes?", 125–153. Zob. także krytykę z punktu niekompletności materiału skrypturystycznego i patrystycznego u Boswella w: Wright, „Boswell on Homosexuality", 79–94.

i pisarzy Kościoła (Klemens Aleksandryjski, Tertulian, Orygenes) oraz dla samego Pawła[35]. W odniesieniu do LXX i innych miejsc, w których autor bada podobne złożenia, termin ἀρσενοκοίτης oznacza po prostu tego, kto śpi z mężczyzną – *arseno* – w funkcji dopełniaczowej. Różnica pomiędzy *arseno* – i *arreno* – jest według Wrighta dialektyczna, bez znaczenia semantycznego między oboma formami[36]. W złożeniach, w których druga część jest rzeczownikowa, jak w przypadku ἀρσενοκοίτης, pierwsza według autora oznacza płeć. Wright wskazuje także na odniesienia u ojców Kościoła do Kpł 18,22 oraz 20,13 i na teksty niecytowane przez Boswella, w których termin ἀρσενοκοίτης pojawia się dla oddania relacji homoseksualnych[37]. Słowo w rozumieniu autora zaistniało w środowisku hellenistyczno-żydowskim pod wpływem LXX, w ten sposób dostając się w obszar zainteresowania Pawła[38].

David F. Wright został z kolei skrytykowany przez Williama L. Petersena, zarzucającego mu anachroniczne przełożenie ἀρσενοκοίτης przez „homoseksualista", które nie bierze pod uwagę różnicy między Pawłowym a obecnym pojmowaniem relacji homoseksualnych. U autora pojawiają się stare argumenty za tym, że apostoł, podobnie jak współcześni mu, nie zna orientacji homo- i heteroseksualnych. Oddanie ἀρσενοκοίτης ogólnie jako „homoseksualista" według Petersena niesłusznie włącza do krytyki homoseksualistów żyjących w celibacie oraz lesbijki, wyłącza zaś heteroseksualistów uprawiających akty homoseksualne[39]. Autorowi odpowiedział krótko sam Wright, podtrzymując ogólne odniesienie do aktów homoseksualnych obecne w ἀρσενοκοίτης, znacznie lepiej odpowiadające Pawłowi niż zawężona znaczeniowo pederastia i prostytucja[40]. Obszerniejszej odpowiedzi Petersonowi udzielił DeYoung, wskazując na pojmowanie homoseksualizmu u starożytnych także jako inklinacji (zob. Platon, *Symp*. 189D–192D), co według autora uwidacznia się też w słownictwie związanym z myśleniem, sercem i postawami wewnętrznymi u Pawła[41]. DeYoung słusznie argumentuje, że termin ἀρσενοκοίτης jest na tyle szeroki, że obejmuje akty homoseksualne wszelkiego rodzaju. „Homoseksualizm" jako taki to oczywiście pojęcie współczesne, a Pawłowe doświadczenie pod pewnymi względami różni się od naszego, ale nie jest ono całkowicie rozłączne i nie wyklucza odniesienia do homoseksualizmu w Rz 1,26-27, 1 Kor 6,9 czy 1 Tm 1,10[42]. Odpowiadając na zarzut niesłusznego włączenia do krytyki Pawła relacji lesbijskich, DeYoung wskazuje na Rz 1,26, gdzie wyraźnie widać brak akceptacji dla nich u apostoła. Według autora, idącego zasadniczo za Wrightem, termin ἀρσενοκοίτης ukuł ostatecznie sam Paweł,

35 Wright, „Homosexuals or Prostitutes?", 126–129.
36 Wright, „Homosexuals or Prostitutes?", 129–132.
37 Wright, „Homosexuals or Prostitutes?", 132–146.
38 Wright, „Homosexuals or Prostitutes?", 145.
39 Petersen, „Can Arsenokoitai Be Translated by 'Homosexuals'", 188–189.
40 Wright, „Translating Arsenokoitai (1 Cor 6:9, 1 Tim 1:10)", 396–398.
41 DeYoung, „The Source and NT Meaning of Arsenokoitai", 203–208.
42 DeYoung, „The Source and NT Meaning of Arsenokoitai", 209–213.

inspirując się prawami Księgi Kapłańskiej (18,22 i 20,13) w wersji LXX[43]. Apostoł odwołuje się do nich, żeby wskazać na ich uniwersalność i aktualność[44]. Z drugiej strony tworzy nowe, szerokie pojęcie, niespotykane w LXX i literaturze pozabiblijnej, ale łatwe do odczytania dla odbiorców kręgu hellenistycznego, do których nie chce przemawiać niezrozumiałymi dla nich odniesieniami starotestamentowymi[45].

Z kolei Robin Scroggs, idąc po linii interpretacji, którą widzieliśmy już przy okazji analizy Rz 1,26-27, proponuje odczytać *μαλακός* jako pasywnego partnera, poddającego się pederastii lub uprawiającego prostytucję, podczas gdy *ἀρσενοκοίτης* to wykorzystujący go partner aktywny. Pawłowa krytyka w 1 Kor 6,9-10 odnosiłaby się według autora do pederastii i prostytucji, nie mając nic wspólnego ze zjawiskiem współczesnego homoseksualizmu[46]. Termin *ἀρσενοκοίτης* jest według Scroggsa żydowsko-hellenistycznej proweniencji, wiąże się z Kpł 18,22 i 20,13, a został ukuty, aby uniknąć kontaktu z grecko-rzymską terminologią dotyczącą homoseksualizmu[47]. Paweł, umieszczając te postawy na liście wad, nie przywiązuje do nich wielkiej wagi[48]. Ani starożytne listy wad, ani zawarte w nich generyczne określenia według Scroggsa nie mają także znaczenia dla współczesnej debaty na temat homoseksualizmu[49].

Można zgodzić się ze Scroggsem w kwestii pochodzenia *ἀρσενοκοίτης* od Kpł 18,22 i 20,13, ale jego interpretacji trzeba zarzucić zbytnie ograniczenie znaczeniowe obu używanych przez Pawła terminów[50]. Podobnie zawężające interpretacje prezentują ci, którzy nie widzą w *μαλακός* odniesienia do homoseksualizmu, ale generalnie do rozwiązłości czy braku samokontroli[51]. Według Davida E. Fredricksona Pawłowi chodzi o pederastię, w której ujawnia się brak samokontroli i wykorzystywanie drugiego[52]. Trzeba jednak stwierdzić, że apostoł odnosi się do braku pohamowania i samokontroli praktycznie w każdym z grzechów wymienionych w katalogu wad w 1 Kor 6,9-10, konkretyzując je w postawach rozpusty, cudzołóstwa, kradzieży, chciwości, pijaństwa i zdzierstwa, a także w relacjach homoseksualnych.

43 DeYoung, „The Source and NT Meaning of Arsenokoitai", 214–217. Podobnie Garland, *1 Corinthians*, 212–213; Fitzmyer, *First Corinthians*, 256–257.

44 Zob. na przykład wskazania przeciw kazirodztwu w Kpł 18,7-8 i 20,11. Na temat aktualności praw Księgi Kapłańskiej i ich wpływu na Pawła zob. Gagnon, *The Bible and Homosexual Practice*, 120–128.

45 James B. DeYoung poświęca temu pojęciu cały rozdział swojej książki (*Homosexuality*, 175–214).

46 Scroggs, *The New Testament and Homosexuality*, 106–109. Podobnie Stowasser, „Homosexualität und Bibel ", 510–516; Elliott, „No Kingdom of God for Softies?", 28

47 Scroggs, *The New Testament and Homosexuality*, 108.

48 Scroggs, *The New Testament and Homosexuality*, 104.

49 Scroggs, *The New Testament and Homosexuality*, 127, 129.

50 Zob. krytykę Scroggsa w: Malick, „The Condemnation of Homosexuality in 1 Corinthians 6:9", 481–492. Mimo wszystko za Scroggsem idą Wolfgang Stegemann („Paul and the Sexual Mentality of His World", 164) oraz Ben Witherington III (*Conflict and Community in Corinth*, 166), który jednak podkreśla, że w Rz 1,26-27 Paweł potępia wszelkiego rodzaju relacje homoseksualne.

51 McNeill, *The Church and the Homosexual*, 50; Boswell, *Christianity, Social Tolerance, and Homosexuality*, 106–107, 338–341; Fredrickson, „Natural and Unnatural Use in Romans 1:24–27", 219–220.

52 Fredrickson, „Natural and Unnatural Use in Romans 1:24–27", 220–221.

Nie krytykuje jedynie ogólnej postawy, ale także akty, w których się ona manifestuje. Przymiotnik *μαλακός* oznacza zapewne pasywnego partnera relacji homoseksualnych, obejmujących pederastię i prostytucję, ale nie tylko; jest to ogólne określenie opisujące mężczyzn pozwalających się używać do celów homoseksualnych[53]. Jego uzupełnieniem jest *ἀρσενοκοίτης*, oznaczający tu partnera aktywnego, który może angażować się w relacje zarówno z chłopcami, jak innymi dorosłymi mężczyznami, także bez szczególnej specyfikacji[54]. W taki sposób te dwa terminy czyta przytłaczająca większość komentatorów[55]. Wspomniane określenia trzeba także interpretować łącznie, w kontekście żydowsko-hellenistycznym i w kontekście nauczania Pawła na temat homoseksualizmu. Błąd Boswella polega na oderwaniu od siebie dwóch wyrażeń i czytaniu ich bez powiązania z wyżej wymienionymi kontekstami[56].

Powtórzymy także, że gdyby Paweł chciał nadać obu wyrażeniom bardziej specyficzne znaczenia, uczyniłby to, mając do dyspozycji różnego rodzaju terminy techniczne, opisujące starożytny homoseksualizm[57]. Zamiast tego apostoł sięga po określenia ogólne, które wiążą się z Kpł 18,22 i 20,13[58]. Oznacza to znów potępienie wszelkich form homoseksualizmu, które w 1 Kor 6,9-10 przyjmuje perspektywę wyraźnie eschatologiczną[59]. To przeczy tezie Elliotta, który twierdzi, że grzechy natury homoseksualnej wymienione w 1 Kor 6,9, które Paweł przejął z istniejącej tradycji, zostają zrównane z innymi grzechami z listy i mają funkcję marginalną wobec serca argumentacji apostoła, jakim jest trwanie w jednym ciele Chrystusa[60]. Pośród współczesnych komentatorów Elliott jest autorem, u którego znaleźć można chyba wszystkie możliwe argumenty za odrzuceniem krytyki homoseksualizmu w 1 Kor 6,9-10. Jego obszerny artykuł na ten temat to mieszanina analiz dotyczących kontekstu literackiego i socjokulturowego 1 Kor 6,9-10, które układają się w szereg wykluczających się twierdzeń i postulatów typu hermeneutycznego.

---

53 Balz – Schneider, „*μαλακός*", *EDNT* II, 381; Atkinson, *Homosexuals in the Christian Fellowship*, 91; Ukleja, „The Bible and Homosexuality", 350–351; Turner, „Biblical Texts Relevant to Homosexual Orientation and Practice", 441; Thiselton, *The First Epistle to the Corinthians*, 449; Gagnon, *The Bible and Homosexual Practice*, 306–312; Longenecker, *The Epistle to the Romans*, 218–219.

54 Balz – Schneider, „*ἀρσενοκοίτης*", *EDNT* I, 158; Gagnon, *The Bible and Homosexual Practice*, 312–332.

55 Barrett, *The First Epistle to the Corinthians*, 140; Conzelmann, *1 Corinthians*, 106; Strecker, „Homosexualität in biblischer Sicht", 135; Blomberg, *1 Corinthians*, 118; Hays, *First Corinthians*, 97; Thiselton, *The First Epistle to the Corinthians*, 451; Garland, *1 Corinthians*, 214–215; Johnson, *1 Corinthians*, 97; Fitzmyer, *First Corinthians*, 255–256; Ciampa – Rosner, *The First Letter to the Corinthians*, 241; Himbaza – Schenker – Edart, *The Bible on the Question of Homosexuality*, 74–78; Fee, *The First Epistle to the Corinthians*, 267.

56 Thiselton, *The First Epistle to the Corinthians*, 448–450; Fee, *The First Epistle to the Corinthians*, 269.

57 Springett, *Homosexuality in History and the Scriptures*, 136.

58 Malick, „The Condemnation of Homosexuality in 1 Corinthians 6:9", 484–485, 490; Turner, „Biblical Texts Relevant to Homosexual Orientation and Practice", 442–444.

59 Malick, „The Condemnation of Homosexuality in 1 Corinthians 6:9", 492; Fitzmyer, *First Corinthians*, 258; Gagnon, *The Bible and Homosexual Practice*, 330; Garland, *1 Corinthians*, 215.

60 Elliott, „No Kingdom of God for Softies?", 22.

Z jednej strony autor uznaje, że lista wad w 1 Kor 6,9-10 ilustruje postawy sprzeczne ze sprawiedliwością i jednością ciała Chrystusa, z drugiej strony nie przypisuje im żadnej wagi (s. 22, 32). Po wielekroć stwierdza, że w tłumaczeniu i zrozumieniu terminów *μαλακός* i *ἀρσενοκοίτης* brak absolutnego konsensusu, co jest prawdą, ale konsensusu takiego nie ma nigdzie w badaniach biblijnych; autor przy tym nie zadaje sobie trudu wskazania uargumentowanej opinii większości (s. 23). Uznaje jasne rozróżnienie płci w starożytności, ale czyta je tylko jako fenomen kulturowy, zakorzeniony w aktywnych i pasywnych rolach przypisywanych mężczyznom i kobietom (s. 24–25, 27–28). Elliott stwierdza powiązanie rozróżnienia płci u autorów żydowskich z prawem Bożym, ale lekceważy wagę tego powiązania, ostatecznie określając także ich pozycje jako konstrukt kulturowy (s. 26–27, 34). W kluczu przekraczania granic kulturowych i zacierania obrazu aktywnego mężczyzny oraz pasywnej kobiety autor czyta zarówno Rz 1,18-32 (s. 28), jak i myśl Pawła w 1 Kor 6,9 oraz 1 Tm 1,10 (s. 31).

W terminach *μαλακός* i *ἀρσενοκοίτης* Elliott nie widzi żadnego odniesienia ani do znanego nam homoseksualizmu, ani do nienaturalności, perwersji czy wykroczenia (s. 32, 33, 36). Kwalifikuje te terminy jako niepewne lub wręcz niemożliwe do zrozumienia, ponieważ nie zostały doprecyzowane przez Pawła (s. 29, 32, 36), a równocześnie za prawdopodobne uznaje ich odniesienie do pasywnych i aktywnych stosunków homoseksualnych, znanych z pederastii i prostytucji, co według niego dobrze wpisuje się w kontekst argumentacyjny oraz kulturowy czasów apostoła (s. 34). Powtarza także dobrze znane już opinie, że Paweł nie zna seksualnej tożsamości ani orientacji i nie odróżnia jej od aktów (s. 32, 34, 36). Nawet jeśli autor dopuszcza, że w 1 Kor 6,9-10 mamy do czynienia z opisem zachowania przeciwnego naturze powiązanej z wolą Bożą, to uznaje taką lekturę za dokonaną pod wpływem Rz 1,18-32, wykluczając przez to odczytanie Pawła w całościowym kontekście jego nauki na temat homoseksualizmu (s. 33–34)[61]. Stwierdza, że Biblia nie potępia homoseksualizmu, odwołując się do wykrzywionego przez późniejszą tradycję Rdz 19, a lekceważąc Kpł 18,22 i 20,13 (s. 33). Elliott wykazuje całkowicie „kulturowe" i bardzo ograniczone ujęcie natury w starożytności, z żenującą ilustracją w postaci *Listu Barnaby* (10,6-8), bez odniesienia do poglądów grecko-rzymskich i żydowskich filozofów i moralistów.

Autor czyni to wszystko po, aby ostatecznie stwierdzić, że pojęcie „natury", jakie posiadali starożytni, różni się tak diametralnie od naszego, że musimy zrewidować także to, czego według starożytnych „uczy natura" (s. 34–35). Pozycję, według której w 1 Kor 6,9-10 Paweł potępia homoseksualizm, Elliott uważa za bez pokrycia, kwalifikuje jako błędną i metodologicznie pomyloną (s. 35). To przygotowuje konkluzję autora: myśl Pawła na temat homoseksualizmu, z powodu jej różnego ulokowania

61 Podobnie powiązanie 1 Kor 6,9 z Rz 1,26-27 za problematyczne uważa Martin Stowasser („Homosexualität und Bibel", 515).

socjokulturowego, nie przemawia już do współczesnych i ma dla nich małe znaczenie (s. 38). Materiał Pawłowy, ale także w szerokim znaczeniu biblijny, jest zbyt wątły, wątpliwy, dwuznaczny i uwarunkowany kulturowo, aby stanowić podstawę dla nauczania etycznego na temat homoseksualizmu. Nie pokrywa się z danymi naukowymi i współczesnym myśleniem na ten temat. Refleksja nad zjawiskiem homoseksualizmu powinna być dziś oparta na przesłankach innych niż powszechnie cytowane teksty biblijne, włączając w to także 1 Kor 6,9-10 (s. 39). Trudno w sprzecznych argumentach, które znajdujemy u Elliotta, nie dostrzec ich wyraźnie ideologicznego i jednostronnego ukierunkowania.

Bardziej niż rzetelną analizę 1 Kor 6,9-10 Elliott przedstawia współczesną apologię postaw homoseksualnych. Trudno zgodzić się z tym, że przytoczona przez apostoła lista wad posiada znaczenie marginalne, skoro on sam kwalifikuje te wykroczenia jako wykluczające z dziedziczenia królestwa Bożego. Tematem królestwa, który był jednym z ulubionych tematów Jezusa, Paweł dodatkowo łączy swoją argumentację z jego osobą[62]. To powiązanie wzmacnia następnie w 1 Kor 6,12-20, stwierdzając, że każdy grzech natury seksualnej uderza w godność człowieka i ciała ludzkiego, które należy do Pana i jest świątynią Ducha (1 Kor 6,19). Odłączając od Pana, pozbawia on praktykujących go życia wiecznego. Oczywiście także inne wymienione przez Pawła grzechy odłączają chrześcijanina od królestwa Bożego, ale jedynym sposobem na uniknięcie kary jest nie akceptacja ich, ale nawrócenie i powstrzymanie się od nich[63]. W lekturze Elliotta widać ujęcie płciowości i natury zredukowane do konceptu kulturowego, zarówno w stosunku do autorów grecko-rzymskich, jak i żydowskich, co jest poważnym przekłamaniem. Kolejnym poważnym błędem autora jest czytanie 1 Kor 6,9-10 w oderwaniu od Starego Testamentu, autorów żydowskich jego czasów, a także szerszego kontekstu nauczania Pawła na temat homoseksualizmu. Hermeneutyka autora opiera się na niesprecyzowanej współczesnej nauce, a bardziej jeszcze na współczesnym sposobie myślenia, kwalifikującym teksty biblijne jako diametralnie różne historycznie i kulturowo od naszego kontekstu, a przez to zupełnie nieprzydatne do rozważań nad kwestiami etycznymi. Oczywiście jest to lektura Biblii pozbawiona jakiegokolwiek odniesienia nie tylko do wymiaru teologicznego, ale także filozoficzno-egzystencjalnego, szukającego w niej uniwersalnej refleksji na temat natury człowieka i jego relacji ze Stwórcą.

Pozostał nam jeszcze jeden tekst pochodzący z tzw. szkoły Pawłowej, w którym pojawia się odniesienie do homoseksualizmu. Ponieważ używa się tam tego samego pojęcia ἀρσενοκοίτης, które znajdujemy w 1 Kor 6,9, jego omówienie będzie najkrótsze z prezentowanych do tej pory.

62 Na temat pochodzenia tematu królestwa z nauczania Jezusa zob. Garland, *1 Corinthians*, 211.
63 Springett, *Homosexuality in History and the Scriptures*, 137.

2. Dekalog i homoseksualizm w 1 Tm 1,8-10

Fragment 1 Tm 1,8-10 nie jest nadmiernie eksploatowany w kontekście analizy Pawłowych wypowiedzi dotyczących homoseksualizmu. Zasadniczą uwagę badaczy przyciągają Rz 1,26-27 i 1 Kor 6,9, gdzie Paweł zajmuje się tymi kwestiami szerzej. Pierwszy List do Tymoteusza, pochodzący już nie od samego apostoła, ale z jego szkoły, nie cieszy się takim autorytetem jak pisma proto-Pawłowe[64]. Znajdujemy w nim tylko jedno określenie związane z postawami homoseksualnymi, ἀρσενοκοίτης, które dodatkowo wydaje się być zapożyczeniem z 1 Kor 6,9. Autor, podobnie jak Paweł w 1 Kor 6,9-10, umieszcza kwestię homoseksualizmu w tzw. katalogu wad oraz w szerszym kontekście problemu Prawa w Efezie, co sugerować może nie tylko jego marginalny charakter w całej argumentacji, ale i nieaktualność dla współczesnej debaty na temat homoseksualizmu. Stosując sprawdzoną już wcześniej sekwencję, odczytamy najpierw interesujący nas fragment w kontekście argumentacji 1 Tm 1,3-20, a następnie zmierzymy się z różnymi interpretacjami proponowanymi dla niego przez badaczy.

2.1. 1 Tm 1,8-10 i tematyka 1 Tm 1,3-20

W pierwszym rozdziale Pierwszego Listu do Tymoteusza czytamy:

> Wiemy zaś, że Prawo jest dobre, jeśli ktoś je zgodnie z prawem stosuje, rozumiejąc, że Prawo nie jest wyłożone dla sprawiedliwego, ale nieprawych, buntowników, bezbożnych i grzeszników, dla niegodziwych i profanów, dla ojcobójców i matkobójców, dla zabójców, dla rozpustników, dla mężczyzn współżyjących ze sobą, dla handlarzy niewolnikami, kłamców, krzywoprzysięzców i *dla popełniających* cokolwiek innego, co jest sprzeczne ze zdrową nauką[65].

W liście adresowanym do Tymoteusza i pochodzącym z tzw. szkoły Pawłowej autor, podobnie jak w 1 Kor 6,9-10, także umieszcza termin ἀρσενοκοίτης pośród katalogu wad. Jest to część większej jednostki literackiej, określanej zazwyczaj jako 1 Tm 1,3-20, gdzie mamy do czynienia z ostrzeżeniem przed odmienną nauką, jaka szerzy się w Efezie (1,3), a która nie ma nic wspólnego z Bożym planem zbawienia i wiarą, a wiele z baśniami, genealogiami i próżnymi dociekaniami (1,4)[66]. Według autora, nazywanego przez komentatorów generycznie „Pasterzem", celem

64 Na temat autorstwa i pochodzenia listu zob. Knight, *The Pastoral Epistles*, 21–51; Towner, *The Letters to Timothy and Titus*, 9–26; Johnson, *The First and Second Letters to Timothy*, 55–90.

65 Tłumaczenie własne na podstawie NA28 i BT5.

66 Knight, *The Pastoral Epistles*, 70; Marshall – Towner, *A Critical and Exegetical Commentary on the Pastoral Epistles*, 360–361; Towner, *The Letters to Timothy and Titus*, 104–105; Johnson, *The First and Second Letters to Timothy*, 170.

i rdzeniem chrześcijańskiego nauczania jest miłość (1,5), od której niektórzy odwróciwszy się, chcą uchodzić za uczonych w Prawie (1,6-7).

W 1 Tm 1,8 zaczyna się jednostka, w której pojawia się interesujące nas wyrażenie *ἀρσενοκοίτης*, a która obejmuje wersety 8-11[67]. Paweł zaczyna od stwierdzenia, że Prawo jest dobre dla kogoś, kto prawidłowo je stosuje, nie będąc przeznaczone dla sprawiedliwych (1,8-9a). Dalej od wersetu 9b rozpoczyna się wyliczenie tych, dla których Prawo jest przeznaczone. Lista obejmuje cztery pary rzeczowników połączone spójnikiem *καί* (postępujący bezprawnie i buntownicy, bezbożni i grzesznicy, niegodziwcy i profani, ojcobójcy i matkobójcy), po których następuje pięć pojedynczych rzeczowników (mordercy, cudzołożnicy, współżyjący z mężczyznami, kłamcy, krzywoprzysięzcy). Lista kończy się ogólną kategorią tych, którzy czynią cokolwiek innego sprzecznego ze zdrową nauką. O ile pierwszą parę traktować można jako wstęp i nagłówek całej serii, ostatnia służyć może jako jej podsumowanie[68]. Wszyscy, którzy dopuszczają się wymienionych wyżej czynów, sprzeciwiają się Ewangelii (1,11), do której głoszenia powołany został apostoł (1,12-14), a która w Chrystusie niesie zbawienie grzesznikom (1,15-17). Do walki o nią wezwany jest także Tymoteusz, który wsparty wiarą i dobrym sumieniem, ma sprzeciwiać się „rozbitkom w sprawach wiary" (1,19-20).

Fragment ma dość jasną i zwartą strukturę, w której problemem może być ewentualne zrozumienie podejścia do Prawa tych, którzy czynią się ekspertami w nim (1,6-7), równocześnie dając się wciągać w próżne baśnie, dociekania i genealogie, przed którymi ostrzega autor (1,3-4)[69]. Nie wdając się w hipotetyczne rekonstrukcje przeciwników nauki Pawłowej, które zawsze obarczone są dużą dozą niepewności i które nie stanowią obiektu naszego zainteresowania, Pasterz argumentuje, że Prawo ma wciąż ważną rolę normatywną do odegrania. Sankcjonuje ono i każe grzeszne czyny i w tym sensie służy bardziej grzesznikom niż sprawiedliwym[70]. Sprawiedliwi, kierując się przykazaniem miłości (1,5), nie mają problemu z wypełnieniem przykazań Prawa, które w 1 Tm 1,8-10 nawiązują wyraźnie do Dekalogu. Autor nie odnosi się do niego dosłownie, ale odniesienie to można wydedukować z ogólnych kategorii występków, jakie wymienia: bezprawie i bunt przeciw Bogu (I przykazanie), bezbożność (II przykazanie), nieposzanowanie świętości (III przykazanie), ojco – i matkobójstwo (IV przykazanie), morderstwo (V przykazanie), cudzołóstwo i homoseksualizm (VI przykazanie), handel ludźmi (VII przykazanie), krzywoprzysięstwo

67 Luke T. Johnson (*The First and Second Letters to Timothy*, 170) wskazuje, że w 1 Tm 1,8-13 autor tłumaczy rolę Prawa w świetle Dobrej Nowiny.

68 Towner, *The Letters to Timothy and Titus*, 125–126.

69 Na ten temat zob. Westerholm, „The Law and the 'Just Man' (1 Tim 1:3-11)", 80–82; Mounce, *Pastoral Epistles*, lxix–lxxxiii, 33–35.

70 Marshall – Towner, *A Critical and Exegetical Commentary on the Pastoral Epistles*, 360–361, 373–374, 377–378; Towner, *The Letters to Timothy and Titus*, 122, 124; Haręzga, *Pierwszy i Drugi List do Tymoteusza*, 156.

(VIII przykazanie)[71]. W zgodzie z nauczaniem zawartym w Rz 7,7-25 i Ga 3,10-13 oraz 5,1-3 Prawo, informując o grzechu, nie daje siły do jego unikania i w ten sposób wskazuje na konieczność usprawiedliwienia w Chrystusie (1 Tm 1,15-17)[72]. Równocześnie zachowuje ono swój walor uniwersalnej normy moralnej, czego przykładem jest Dekalog[73].

Lista wad nie odnosi się precyzyjnie do wszystkich przykazań Dekalogu i podobnie jak w 1 Kor 6,9-10, idzie za konwencją znaną z literatury grecko-rzymskiej oraz żydowskiej. Rudolf Bultmann i Hans Conzelmann argumentują za zależnością 1 Tm 1,8-10 od podobnych katalogów hellenistyczno-żydowskich, bazujących zresztą także na Dekalogu[74]. W świetle tego ostatniego stwierdzenia, analizując interesujący nas fragment, najbezpieczniej będzie zatem odwołać się do szerszej podstawy starotestamentowej, zawartej w Wj 20,1-17 i Pwt 5,6-21. Lista przedstawiona w 1 Tm 1,8-10 zamiast wad wymienia praktykujących je ludzi, dodając ich występkom konkretnego wymiaru, związanego być może z pogańskim środowiskiem Efezu. Dodatkowo jeszcze autor, dla zilustrowania przypadków łamania Bożych przykazań, sięga po najostrzejsze i najbardziej godne potępienia przykłady, jakim jest choćby ojco – i matkobójstwo[75]. W tym kontekście cudzołóstwo i relacje homoseksualne przyjmują szczególnie negatywne konotacje. Prócz Dekalogu wiążą się one w sposób oczywisty z Księgą Kapłańską poprzez wyrażenie *ἀρσενοκοίτης*, będące podobnie jak w 1 Kor 6,9, kalką Kpł 18,22 i 20,13 (LXX)[76].

2.2. Interpretacja relacji homoseksualnych w 1 Tm 1,8-10

Argumenty podnoszone przez Boswella za zawężeniem interpretacji terminu *ἀρσενοκοίτης* do prostytuujących się mężczyzn widzieliśmy już przy okazji analizy 1 Kor 6,9. Scroggs dodatkowo łączy to określenie z następującym po nim *ἀνδραποδιστής*, które opisuje handlarza ludźmi. Razem stanowiłyby one odniesienie

71 George W. Knight III (*The Pastoral Epistles*, 87–88) twierdzi, że Paweł idzie za Dekalogiem, streszczając poszczególne przykazania i wyrażając je terminami znanymi swoim słuchaczom oraz fałszywym nauczycielom. Na temat odniesienia do Dekalogu zob. także: Springett, *Homosexuality in History and the Scriptures*, 139; Marshall – Towner, *A Critical and Exegetical Commentary on the Pastoral Epistles*, 378; Towner, *The Letters to Timothy and Titus*, 124–125; Mueller, *Homosexuality, Scripture, and the Church*, 29; Wall – Steele, *1 and 2 Timothy and Titus*, 69; Malina – Pilch, *Social-Science Commentary on the Deutero-Pauline Letters*, 99; Yarbrough, *The Letters to Timothy and Titus*, 114.

72 Johnson, *The First and Second Letters to Timothy*, 175–177. Na temat Pawła i autora Pierwszego Listu do Tymoteusza zob. także Westerholm, „The Law and the 'Just Man' (1 Tim 1:3-11)", 89–92.

73 Zobacz odniesienia do Księgi Kapłańskiej u Pawła, na które wskazuje DeYoung („The Source and NT Meaning of Arsenokoitai", 215–216).

74 Dibelius – Conzelmann, *The Pastoral Epistles*, 23.

75 Dibelius – Conzelmann, *The Pastoral Epistles*, 22–23; Johnson, *The First and Second Letters to Timothy*, 176; Donald Guthrie (*Pastoral Epistles*, 74–75) interpretuje użycie najpoważniejszych przypadków jako inkluzyjne, implikujące włączenie także lżejszych przewinień.

76 Haręzga, *Pierwszy i Drugi List do Tymoteusza*, 158.

do pederastii szczególnego typu, w której porywa się i sprzedaje chłopców przeznaczonych do seksualnego wykorzystywania. Jego zdaniem znów nie mamy tu zatem do czynienia ze znanym nam współcześnie homoseksualizmem, ale z potępieniem męskiej prostytucji oraz związanej z handlem ludźmi pederastii[77]. Za Scroggsem, ograniczającym rozumienie pojęcia *ἀρσενοκοίτης* do pederastii, podążają Bruce J. Malina i John J. Pilch[78]. Także Benjamin Fiore wyklucza w 1 Tm 1,10 odniesienie do dzisiejszych relacji homoseksualnych, dostrzegając tu heteroseksualistów, zarówno mężczyzn, jaki i kobiety, angażujących się w związki homoseksualne[79]. Ten ostatni pogląd przenosi na 1 Tm 1,10 hipotezy Boswella dotyczące Rz 1,26-27 i jest całkowicie nieuprawniony z punktu widzenia analizy argumentacji i słownictwa Pawła. Zawężenie tematyczne terminu *ἀρσενοκοίτης* i powiązanie go z *ἀνδραποδιστής* zredukowanym do kontekstu seksualnego także nie ma żadnych podstaw leksykalnych[80]. Profesja *ἀνδραποδιστής* obejmowała daleko więcej niż dostarczanie niewolników dla homoseksualnych klientów, o czym świadczy choćby Filon Aleksandryjski (*Spec.* 4.13-19).

Przytłaczająca większość komentatorów odnosi termin *ἀρσενοκοίτης* do relacji homoseksualnych wszelkiego rodzaju[81]. Jak widzieliśmy to już w przypadku 1 Kor 6,9, wyrażenie jest na tyle szerokie, że na to pozwala. Nie da się go ograniczyć jedynie do prostytucji. Dodatkowo, jeśli w 1 Tm 1,8-10 mamy nawiązanie do Dekalogu, to cudzołożnicy (*πόρνοις*), czyli grzeszący rozwiązłością w relacjach heteroseksualnych, zostaliby tu postawieni naprzeciw uprawiających relacje homoseksualne (*ἀρσενοκοίταις*) jako łamiący VI przykazanie – „nie cudzołóż”[82]. Nie chodzi o wybrane kategorie pederastii i prostytucji, lecz o wszelkiego rodzaju związki i akty homoseksualne, które byłyby sprzeczne z Dekalogiem[83]. Termin *ἀνδραποδιστής* także nie nosi w sobie żadnych konotacji ograniczających go do handlu chłopcami, używanymi do wykorzystywania seksualnego. Opisuje się nim porywacza, handlarza niewolników bądź kogoś, kto sam sprzedaje się w niewolę[84]. Nie łączy się on z terminem *ἀρσενοκοίτης*, lecz stanowi odrębną kategorię, odnoszącą się do

77 Scroggs, *The New Testament and Homosexuality*, 119–120. Za jego interpretacją idzie J. Albert Harrill („The Vice of Slave Dealers in Greco-Roman Society”, 108–112).

78 Malina – Pilch, *Social-Science Commentary on the Deutero-Pauline Letters*, 100.

79 Fiore, *The Pastoral Epistles*, 43–44.

80 Gagnon, *The Bible and Homosexual Practice*, 333–334.

81 Kelly, *The Pastoral Epistles*, 49–50; Guthrie, *Pastoral Epistles*, 75; Knight, *The Pastoral Epistles*, 85–86; Mounce, *Pastoral Epistles*, 39; Marshall – Towner, *A Critical and Exegetical Commentary on the Pastoral Epistles*, 380; Towner, *The Letters to Timothy and Titus*, 127–128; Wall – Steele, *1 and 2 Timothy and Titus*, 69–70; Yarbrough, *The Letters to Timothy and Titus*, 115–116.

82 DeYoung, „The Source and NT Meaning of Arsenokoitai”, 216.

83 Knight, *The Pastoral Epistles*, 85–86.

84 BDAG, „*ἀνδραποδιστής*”, 76; LSJ, „*ἀνδραποδιστής*”, 128.

VII przykazania – „nie kradnij", które w tradycji żydowskiej wiąże się właśnie z porywaniem ludzi[85].

Ostatecznie nie da się interpretować 1 Tm 1,8-10 bez odniesienia do tradycji żydowskiej oraz innych tekstów Pawłowych, w których znajdujemy jasne potępienie aktów homoseksualnych. Świadczą o tym niezbicie takie teksty, jak Kpł 18,22 i 20,13 oraz analizowane już przez nas Rz 1,26-27 i 1 Kor 6,9[86]. W 1 Tm 1,8-10 pojawia się dodatkowo kwestia Prawa, które potępia takie akty. Według Pasterza nie straciło ono nic ze swej wagi i normatywności[87]. Jego wypełnieniem staje się miłość, od której zaczyna się refleksja nad zdrową nauką w 1 Tm 1,5, o której Paweł pisze w tym samym stylu w Rz 13,8-10 i którą znajdujemy podniesioną do rangi przykazania wcześniej w Kpł 19,18[88]. Nie tylko Kpł 18,22 i 20,13, ale także Dekalog, do którego odwołuje się w 1 Tm 1,8-10 szkoła Pawłowa, pozostaje wciąż wyznacznikiem postępowania moralnego[89]. Relacje homoseksualne potępia nie tyle prawo ludzkie, ile Prawo Boże, prawo oparte na rozróżnieniu płci (Kpł 18,22 i 20,13), oraz instytucja Przymierza[90]. Jak twierdzą Luke T. Johnson i Philip H. Towner, z 1 Tm 1,8-10, podobnie jak z innych tekstów biblijnych, nie da się wyprowadzić tolerancji bądź sympatii dla postaw homoseksualnych. Ich odczytanie w ten sposób to kwestia hermeneutyczna, wymaga zastosowania metodologii, która odwołuje się bardziej do współczesnej psychologii i wrażliwości, przy zlekceważeniu kategorii antropologicznych i teologicznych Starego i Nowego Testamentu[91].

3. Konkluzje: język, nowa hermeneutyka i aktualność wypowiedzi Pawła na temat homoseksualizmu

Paweł to jeden z najważniejszych teologów pierwotnego Kościoła i dlatego wciąż pozostaje ważnym punktem odniesienia dla chrześcijańskiej etyki i seksualności. Pisząc

85 Kelly, *The Pastoral Epistles*, 50; Mounce, *Pastoral Epistles*, 40; Gagnon, *The Bible and Homosexual Practice*, 335; Marshall – Towner, *A Critical and Exegetical Commentary on the Pastoral Epistles*, 380; Towner, *The Letters to Timothy and Titus*, 128; Collins, *1 & 2 Timothy and Titus*, 33–34; Yarbrough, *The Letters to Timothy and Titus*, 116. Zob. Filon, *Spec.* 4.13-19 (ἀνδραποδιστής omawiany pod siódmym przykazaniem); *Mek. Exod.* 77b do Wj 20,15 oraz Strack –Billerbeck, *Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch*, I, 810–813.

86 Himbaza – Schenker – Edart, *The Bible on the Question of Homosexuality*, 78–79; Yarbrough, *The Letters to Timothy and Titus*, 116.

87 Turner, „Biblical Texts Relevant to Homosexual Orientation and Practice", 437–438.

88 Towner, *The Letters to Timothy and Titus*, 129.

89 Johnson, *The First and Second Letters to Timothy*, 176.

90 Springett, *Homosexuality in History and the Scriptures*, 141; Himbaza – Schenker – Edart, *The Bible on the Question of Homosexuality*, 79–80; Yarbrough, *The Letters to Timothy and Titus*, 115–116.

91 Johnson, *The First and Second Letters to Timothy*, 170; Towner, *The Letters to Timothy and Titus*, 127–128. Zob. także Wall – Steele, *1 and 2 Timothy and Titus*, 69–70.

o rozróżnieniu płciowym oraz rolach mężczyzny i kobiety, apostoł opiera się oczywiście na kulturze swoich czasów, wykorzystując choćby obowiązujące wówczas kategorie honoru i wstydu. Wypowiedzi Pawła na temat homoseksualizmu nie są jednak uwarunkowane jedynie grecko-rzymskimi czy żydowskimi normami kulturowymi jego czasów. Widać to doskonale w Liście do Rzymian, gdzie apostoł odwołuje się do prawa naturalnego, jako szerokiego i uniwersalnego podłoża dla dyskusji na temat płciowości (Rz 1,18-32). Paweł idzie także za objawieniem zawartym w Starym Testamencie oraz tradycji żydowskiej (Rdz 1–3; Kpł 18,22; 20,13; Mdr 13–15), a jeszcze bardziej za objawieniem godności człowieka, jakie przynosi Chrystus i Jego Ewangelia[92]. Nowe stworzenie nie znosi starego, lecz przywraca je oryginalnemu zamysłowi Bożemu, jak stwierdza to sam Jezus w dyskusji na temat nierozerwalności małżeństwa (Mk 10,1-12) i jak potwierdza to Paweł, omawiając wspólny udział mężczyzn i kobiet w liturgii korynckiej (1 Kor 11,8-9.11-12). Nauczanie Pawła, choć wyraźnie odnosi się do problemów jego wspólnot, ma tendencję do traktowania ich w szerszej, uniwersalnej perspektywie teologii żydowskiej i planu zbawienia w Chrystusie. Szeroką perspektywę, w której Paweł i jego szkoła umieszczają związki natury homoseksualnej, widać wyraźnie w Liście do Rzymian (kwestia powszechności grzechu i usprawiedliwienia w Chrystusie [Rz 1–4]), jak i Liście do Koryntian (bycie częścią ciała Chrystusa [1 Kor 6]) oraz w Pierwszym Liście do Tymoteusza (kontekst Prawa i przykazania miłości [1 Tm 1]). We wszystkich tych miejscach pojawiają się katalogi wad, a wśród nich homoseksualizm, który Paweł traktuje jako niezgodny z Bożym planem stworzenia (Rz 1,26-27), zrywający jedność z Kościołem i Chrystusem (1 Kor 6,9-10), przeciwny Dekalogowi i przykazaniu miłości (1 Tm 1,8-10). O ile nie uznamy, że Pawłowe przesłanie na temat grzechu i zbawienia w Chrystusie stało się nieaktualne, nie mamy podstaw do stwierdzenia, że nieaktualne jest związane z nim nauczanie etyczne apostoła.

We współczesnych interpretacjach zarzuca się Pawłowi brak znajomości tzw. homoseksualizmu esencjalnego, pojmowanego jako trwała orientacja seksualna czy brak rozróżnienia między skłonnością a aktami homoseksualnymi. Apostoł oczywiście pojmuje homoseksualizm przez pryzmat problemów moralnych swojej epoki, które często łączą się z pederastią, prostytucją oraz niewolnictwem. Czy znaczy to jednak, że Paweł nie zna innych form relacji i współżycia homoseksualnego? Naiwnością jest sądzić, że nie zetknął się z nimi w kulturze, w której przynajmniej w bogatych i wpływowych sferach panowało przyzwolenie na relacje między mężczyznami i w której homoseksualizm praktykowano na wiele sposobów[93]. Naiwnością jest także odmawiać starożytnym zdolności do refleksji nad własną seksualnością i jakichkolwiek punktów stycznych z naszym doświadczeniem w tej sferze. Czy na-

92 Strecker, „Homosexualität in biblischer Sicht", 139.

93 Na temat homoseksualizmu praktykowanego głównie w bogatych sferach miejskich zob. MacMullen, „Roman Attitudes to Greek Love", 498.

prawdę nie mamy ze sobą nic wspólnego? Elementy rozumienia homoseksualizmu konstytutywnego i esencjalnego w oczywisty sposób funkcjonowały także w środowisku Pawła[94], a jeśli nie rozróżnia on między orientacją i aktem, nie znaczy to, że nie zna różnicy między czynem a osobą. Na podstawie tego właśnie rozróżnienia wzywa on wszystkich bez wyjątku grzeszników, nie tylko homoseksualistów, do nawrócenia w Rz 1,18-32, 1 Kor 6,9-10 oraz 1 Tm 1,8-10. Na podstawie tego rozróżnienia można także dodać, że Pawłowe potępienie, jeśli już je artykułuje, dotyczy zawsze czynów, nie człowieka.

W związku z tym, nie ma także potrzeby całkowitego porzucania pojęć związanych z „homoseksualizmem" na rzecz innych, podkreślających przepaść pomiędzy starożytnym a dzisiejszym pojmowaniem tego zjawiska. DeYoung i Wright w dyskusji z Petersenem argumentują, że termin homoseksualizm stanowi niedoskonały, ale jednak najlepszy możliwy termin dla opisania w zrozumiały dla nas sposób starożytnych praktyk między osobami tej samej płci[95]. Wskazują na to także tytuły książek: Kennetha J. Dovera *Greek Homosexuality* (London, 1978), Saary Lilja *Homosexuality in Republican and Augustan Rome* (1983) czy bardziej współczesnego Craiga Williamsa *Roman Homosexuality* (2010). Pomostem między starożytnym a współczesnym ujęciem zjawiska homoseksualizmu jest wciąż wpisany w nie ten sam akt przekraczania granic wyznaczonych przez naturę przenikniętą wyższą, Bożą logiką i prawami. Jeśli Paweł krytykuje relacje homoseksualne, włączając w to także związki między kobietami, nie czyni tego na bazie nieaktualnych norm kulturowych swoich czasów, ale na podstawie prawa naturalnego oraz prawa Bożego objawionego w stworzeniu, w Dekalogu i Kodeksie Świętości (Kpł 17–26). Apostoł w zgodzie z autorami grecko-rzymskimi i żydowskimi (Platon, Plutarch, Filon Aleksandryjski, Józef Flawiusz, Pseudo-Focylides) pojmuje naturę jako przenikniętą boskim *logosem*, zamysłem stwórczym, który przejawia się także w rozróżnieniu płciowym. Służy ono przekazywaniu życia, ale nie tylko. Już w drugim rozdziale Księgi Rodzaju mężczyzna i kobieta są sobie ofiarowani jako lekarstwo na samotność pierwszego człowieka (Rdz 2,18) i wchodzą ze sobą w ścisłe przymierze: „Ta dopiero jest kością z moich kości i ciałem z mego ciała!" (Rdz 2,23). W podobny sposób Paweł opisuje ich jako uzupełniających się w swej różnorodności, także płciowej, a przez to odkrywających i objawiających swoją godność oraz tożsamość (1 Kor 11, 3.7)[96]. Bez zachowania rozróżnienia płciowego człowiek nie tylko nie może się rozmnażać, ale także przestaje się rozumieć. Także w 1 Kor 7,4-5 apostoł ukazuje fizyczność jako fundament dla budowania więzi międzyludzkich, w tym przypadku małżeńskich. Oskarżanie Pawła

94 Zob. choćby dzieła astronomiczne, próbujące wyjaśnić inklinacje seksualne układem ciał niebieskich w: Brooten, *Love Between Women*,115–142.

95 Wright, „Translating Arsenokoitai (1 Cor 6:9, 1 Tim 1:10)", 396–398; DeYoung, „The Source and NT Meaning of Arsenokoitai", 202–213.

96 Kowalski, „Między darem Bożym a konstruktem społecznym", 59–104.

o wtłoczenie mężczyzny i kobiety w dawne ramy seksualności prokreacyjnej jest absolutnym niezrozumieniem jego antropologii.

Współczesne interpretacje, postulujące, że Paweł nie może potępiać kochających się, pozostających w stałych związkach gejów i lesbijek, albo nie czytają apostoła, albo w sposób zasadniczy zniekształcają jego nauczanie w tym względzie. Podstawowym brakiem tychże interpretacji jest nieuprawnione zawężenie pojęć, którymi posługuje się Paweł, do pederastii i prostytucji, podczas gdy używa on terminów szerokich, niespecjalistycznych, odnoszących się do wszelkiego rodzaju aktów homoseksualnych: *ἄρσην* i *θῆλυς* w Rz 1,26-27, *μαλακός* i *ἀρσενοκοίτης* w 1 Kor 6,9, *ἀρσενοκοίτης* w 1 Tm 1,10. W taki sam ogólny sposób zjawisko homoseksualizmu opisuje zresztą Stary Testament (Kpł 18,22; 20,13) i tradycja żydowska. Współczesne interpretacje, zrównując prawo naturalne z normą kulturową i odłączając seksualność od rozróżnienia płciowego, wyrywają wypowiedzi Pawła nie tylko z kontekstu hellenistyczno-żydowskiego, ale także z szerokiego kontekstu jego nauczania. Wybiórczo traktuje się w nich materiał porównawczy, pomijając milczeniem zgodny brak akceptacji dla aktów homoseksualnych w Kościele od czasów apostolskich po współczesność. Wreszcie pomija się konsensus współczesnych komentatorów, podkreślających krytyczny stosunek Pawła do wszelkiego rodzaju aktów homoseksualnych. Trudno oprzeć się wrażeniu, że nie bada się w ten sposób tekstów Pawła, ale wbrew danym filologicznym i historyczno-kulturowym dokonuje się ich z góry zaplanowanej dekonstrukcji.

Autorzy, którzy zamiast dekonstruować nauczanie apostoła, przyznają, że jest on krytyczny wobec homoseksualizmu, proponują jeszcze jedno rozwiązanie. Jest nim radykalne odrzucenie nauki apostoła w kwestiach etycznych,jako nieprzystającej do współczesności (zob. Scroggs, Davies, Elliott). Proponują oni, jak Elliott, nową hermeneutykę, opierającą się na „poglądach naukowych", a bardziej jeszcze na współczesnej opinii i wrażliwości. Przeciwstawienie sobie poglądów naukowych i biblijnych na kwestię homoseksualizmu jest samo w sobie nadużyciem na kilku polach. Po pierwsze brak dziś w nauce konsensusu na temat genezy i uwarunkowań inklinacji homoseksualnych[97]. Po drugie kwalifikacja moralna tych kwestii przynależy ostatecznie do innego niż empiria obszaru naukowego związanego z filozofią i teologią. W dzisiejszych dyskusjach na temat homoseksualizmu daje o sobie znać zjawisko naturalizmu metodologicznego, w którym nauki empiryczne odmawiają innym dziedzinom miana naukowości i – nie dysponując odpowiednimi narzędziami badawczymi – wydają sądy moralne pozostające poza ich kompetencjami i polem badań[98]. Niestety temu błędowi metodologicznemu ulegają także niektórzy teologowie i bibliści, którzy zamiast poszukiwać kontaktów między różnymi dziedzinami nauki, przy wskazaniu na ich konieczną komplementarność i różne kompetencje, antagonizują je

97 Gagnon, *The Bible and Homosexual Practice*, 395–432.
98 Pabjan, *Anatomia konfliktu* 14–29.

ze sobą. Dodatkowo proponują oni czysto socjologiczne i antropologiczno-kulturowe odczytanie tekstów biblijnych jako artefaktów minionej epoki, bez odniesienia do jakiegokolwiek objawienia. Coraz widoczniejsze staje się też zjawisko przeniesienia negatywnych kategorii homofobii, niechęci i języka nienawiści z dopuszczających się ich jednostek lub grup na całość dyskursu akademickiego i kościelnego. Innymi słowy, samo dyskutowanie i głoszenie tradycyjnych poglądów chrześcijańskich na temat homoseksualizmu określa się już mianem homofobii[99]. Podczas gdy wszelkie przejawy języka nienawiści i braku szacunku wobec osób o jakiejkolwiek orientacji seksualnej są zawsze godne potępienia, nie można za takie uznawać akademickich oraz kościelnych debat i poglądów na ten temat.

Paweł nie uważa homoseksualizmu ani za najgorszy z możliwych grzechów, ani za postawę nieodwracalną. Umieszcza go między katalogami wad, które mają pedagogiczny charakter. Wszyscy bez wyjątku grzesznicy, także ci uprawiający relacje homoseksualne, wezwani są do nawrócenia. Nauka Pawła ma charakter kontekstualny ale i ponadczasowy, wpisując się w kulturę grecko-rzymską i hellenistyczną, odwołując do prawa Bożego odbijającego się w ludzkiej naturze. Komunikuje ono nie tylko konkretne reguły postępowania, ale także prawdę o Bogu i człowieku[100]. Jest to prawda o charakterze uniwersalnym, która swymi korzeniami tkwi w akcie stworzenia, a swoją pełnię znajduje w wydarzeniu Chrystusa i w Jego Kościele. Ostatecznie wzywa ona chrześcijan, aby głosili braciom i siostrom o tendencjach homoseksualnych Ewangelię Chrystusa z miłością, pozostawiając im wybór co do własnej drogi życiowej, ale także jasno określając stosunek tegoż wyboru do Bożego planu zbawienia. Prawdą jest, że często brak nam w Kościele miejsc, gdzie bracia i siostry o tendencjach homoseksualnych znajdą bezpieczną przestrzeń dialogu i zrozumienia. Brak szerszego, kompetentnego i wrażliwego traktowania kwestii związanych z seksualnością w naszym przepowiadaniu, katechezie, dialogu społecznym i międzyosobowym. Wierni objawieniu Starego i Nowego Testamentu oraz związanym z nimi prawdami o naturze człowieka i jego moralności, nie jesteśmy w stanie afirmować postaw homoseksualnych. Możemy jednak sprawić, że nasi bracia i siostry o tendencjach homoseksualnych będą mogli odnaleźć także swoje miejsce w Kościele, jako dzieci Boże i część ciała Chrystusa. To ważne wyzwanie, jakie stawia przed nami współczesna kultura i życie naszych wspólnot a także sam Paweł, który w swoich listach nie bał się krytycznej refleksji nad problematycznymi postawami moralnymi ludzi swoich czasów.

---

99 Dobitnym przykładem w tym względzie jest Martin, „Heterosexism and the Interpretation of Romans 1:18-32", 349–355.

100 Hays, „Relations Natural and Unnatural", 204–211.

Bibliografia

Atkinson, D.J., *Homosexuals in the Christian Fellowship* (Grand Rapids, MI: Eerdmans 1979).
Bailey, D.S., *Homosexuality and the Western Christian Tradition* (Hamden, CT: Archon Books 1975).
Bailey, K.E., „Paul's Theological Foundation for Human Sexuality. 1 Cor 6:9-20 in the Light of Rhetorical Criticism", *Theological Review* 3/1 (1980) 27–41.
Balz, H.R. – Schneider, G., „ἀρσενοκοίτης", *Exegetical Dictionary of the New Testament* (red. H. Balz – G. Schneider) (Grand Rapids, MI: Eerdmans 1990) I, 158.
Balz, H.R. – Schneider, G., „μαλακός", *Exegetical Dictionary of the New Testament* (red. H. Balz – G. Schneider) (Grand Rapids, MI: Eerdmans 1991) II, 381.
Barrett, C.K., *The First Epistle to the Corinthians* (London: Black 1968).
Blomberg, C., *1 Corinthians* (The NIV Application Commentary; Grand Rapids MI: Zondervan 1994).
Boswell, J., *Christianity, Social Tolerance, and Homosexuality. Gay People in Western Europe from the Beginning of the Christian Era to the Fourteenth Century* (Chicago, IL – London: University of Chicago Press 1980).
Brooten, B.J., *Love Between Women. Early Christian Responses to Female Homoeroticism* (The Chicago Series on Sexuality, History, and Society; Chicago, IL: University of Chicago Press 1996).
Carrington, P., *The Primitive Christian Catechism* (Cambridge: Cambridge University Press 1940).
Ciampa, R.E. – Rosner, B.S., *The First Letter to the Corinthians* (The Pillar New Testament Commentary; Grand Rapids, MI – Cambridge, U.K.: Eerdmans 2010).
Collins, J.J., „Sibylline Oracles", *The Old Testament Pseudepigrapha* (red. J.H. Charlesworth) (London: Yale University Press 1983) I, 317–472.
Collins, R.F., *1 & 2 Timothy and Titus. A Commentary* (New Testament Library; Louisville, KY: Westminster John Knox Press 2012).
Collins, R.F., *First Corinthians* (Sacra Pagina 7; Collegeville, MN: Liturgical Press 1999).
Conzelmann, H., *1 Corinthians. A Commentary on the First Epistle to the Corinthians* (Philadelphia, PA: Fortress 1975).
Danker, F.W. – Bauer, W. – Arndt, W.F. – Gingrich, F.W., *Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature*, wyd. 3 (Chicago, IL: University of Chicago Press 2000) (=BDAG).
Derrett, J.D.M., „Judgement and 1 Corinthians 6", *New Testament Studies* 37/1 (1991) 22–36.
DeYoung, J.B., „The Source and NT Meaning of Arsenokoitai, with Implications for Christian Ethics and Ministry", *The Master's Seminary Journal* 3/2 (1992) 191–218.
DeYoung, J.B., *Homosexuality. Contemporary Claims Examined in Light of the Bible and Other Ancient Literature and Law* (Grand Rapids, MI: Kregel Publications 2000).
Dibelius, M. – Conzelmann, H., *The Pastoral Epistles. A Commentary on the Pastoral Epistles* (Hermeneia; Philadelphia, PA: Fortress 1972).
Dodd, C.H., *Gospel and Law* (Cambridge: Cambridge University Press 1951).
Elliott, J.H., „No Kingdom of God for Softies? Or, What Was Paul Really Saying. 1 Corinthians 6:9-10 in Context", *Biblical Theology Bulletin* 34/1 (2004) 17–40.

Engberg-Pedersen, T., „Complete and Incomplete Transformation in Paul. A Philosophical Reading of Paul on Body and Spirit", *Metamorphoses. Resurrection, Body, and Transformative Practices in Early Christianity* (red. T.K. Seim – J. Økland) (Ekstasis 1; Berlin – New York: De Gruyter 2009) 123–146.

Fee, G.D., *The First Epistle to the Corinthians* (New International Commentary on the New Testament; Grand Rapids, MI – Cambridge, U.K.: Eerdmans 2014).

Fiore, B., *The Pastoral Epistles. First Timothy, Second Timothy, Titus* (Sacra Pagina 12; Collegeville, MN: Liturgical Press 2007).

Fitzmyer, J.A., *First Corinthians. A New Translation with Introduction and Commentary* (New Haven – London: Yale University Press 2008).

Fredrickson, D.E., „Natural and Unnatural Use in Romans 1:24–27. Paul and the Philosophic Critique of Eros", *Homosexuality, Science, and the "Plain Sense" of Scripture* (red. D.L. Balch) (Grand Rapids, MI: Eerdmans 2000) 197–222.

Gagnon, R.A.J., *The Bible and Homosexual Practice* (Nashville, TN: Abingdon 2002).

Garland, D.E., *1 Corinthians* (Baker Exegetical Commentary on the New Testament; Grand Rapids, MI: Baker Academic 2003).

Guthrie, D., *Pastoral Epistles. An Introduction and Commentary* (Tyndale New Testament Commentaries 14; Downers Grove, IL: InterVarsity 1990).

Haręzga, S., *Pierwszy i Drugi List do Tymoteusza. List do Tytusa. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz* (Nowy Komentarz Biblijny. Nowy Testament 14; Częstochowa: Święty Paweł 2018).

Harrill, J.A., „The Vice of Slave Dealers in Greco-Roman Society: The Use of a Topos in 1 Timothy 1:10", *Journal of Biblical Literature* 118/1 (1999) 97–122.

Hays, R.B., „Relations Natural and Unnatural. A Response to J Boswell's Exegesis of Rom 1", *Journal of Religious Ethics* 14/1 (1986) 184–215.

Hays, R.B., *First Corinthians* (Interpretation; Louisville, KY: Westminster John Knox 1997).

Himbaza, I. – Schenker, A. – Edart, J.-B., *The Bible on the Question of Homosexuality* (Washington, D.C.: Catholic University of America Press 2012).

Hurd Jr., J.C., *The Origin of I Corinthians* (London: SPCK 1965).

Johnson, A.F., *1 Corinthians* (The IVP New Testament Commentary Series 7; Westmont, IL: IVP Academic 2004).

Johnson, L.T., *The First and Second Letters to Timothy. A New Translation with Introduction and Commentary* (Anchor Bible 35A; New Haven – London: Yale University Press 2008).

Kamlah, E., *Die Form der katalogischen Paränese im Neuen Testament* (Wissenschaftliche Untersuchungen zum Neuen Testament 7; Tübingen: Mohr Siebeck 1964).

Kelly, J.N.D., *The Pastoral Epistles* (Black's New Testament Commentary; London: Continuum 1963).

Knight III, G.W., *The Pastoral Epistles. A Commentary on the Greek Text* (New International Greek Testament Commentary; Grand Rapids, MI: Eerdmans – Carlisle: Paternoster 1992).

Kowalski, M., „Między darem Bożym a konstruktem społecznym. Wczesnochrześcijańskie rozumienie płciowości na podstawie 1 Kor 11,2-16", *Biblica et Patristica Thorunensia* 13/1 (2020) 59–104.

Kowalski, M., „Honor i wstyd, prawo naturalne oraz Pisma. Podstawy Pawłowej argumentacji na temat żeńskich i męskich relacji homoseksualnych w Rz 1,26-27", *Verbum Vitae* 39/1 (2021) 223–254.

Kowalski, M., „Odrzucenie praw Stwórcy i relacje homoseksualne w Rz 1,26-27", *Verbum Vitae* 39/1 (2021) 255–280.

Lance, H.D., „The Bible and Homosexuality", *American Baptist Quarterly* 8/2 (1989) 140–151.

Liddell, H.G. – Scott, R. – Jones, H.S. – McKenzie, R., *A Greek-English Lexicon* (Oxford – New York: Clarendon – Oxford University Press 1996) (=LSJ).

Longenecker, R.N., *The Epistle to the Romans. A Commentary on the Greek Text* (New International Greek Testament Commentary; Grand Rapids, MI: Eerdmans 2016).

MacMullen, R., „Roman Attitudes to Greek Love", *Historia* 31/4 (1982) 484–502.

McNeill, J.J., *The Church and the Homosexual*, wyd. 4 (Boston, MA: Beacon Press 1993).

Malick, D.E., „The Condemnation of Homosexuality in 1 Corinthians 6:9", *Bibliotheca Sacra* 150/600 (1993) 479–492.

Malina, B.J. – Pilch, J.J., *Social-Science Commentary on the Letters of Paul* (Minneapolis: Fortress 2006).

Malina, B.J. – Pilch, J.J., *Social-Science Commentary on the Deutero-Pauline Letters* (Minneapolis, MN: Fortress 2013).

Marshall, I.H. – Towner, P.H., *A Critical and Exegetical Commentary on the Pastoral Epistles* (International Critical Commentary; London – New York: Clark 2004).

Martin, D.B., „Heterosexism and the Interpretation of Romans 1:18-32", *Biblical Interpretation* 3/3 (1995) 332–355.

Martin, D.B., *The Corinthian Body* (New Haven, CT: Yale University Press 1995).

May, A.S., *The Body for the Lord. Sex and Identity in 1 Corinthians 5-7* (Journal for the Study of the New Testament Supplement Series 278; London: Clark 2004).

Mounce, W.D., *Pastoral Epistles* (Word Biblical Commentary 46; Dallas, TX: Word 2000).

Mueller, E., *Homosexuality, Scripture, and the Church* (Silver Spring, MD: Biblical Research Institute 2010).

Murphy-O'Connor, J., *Paul a Critical Life* (Oxford – New York: Oxford University Press 1997).

Pabjan, T., *Anatomia konfliktu. Między nowym ateizmem a teologią nauki* (Kraków: Copernicus Center Press 2016).

Petersen, W.L., „Can Arsenokoitai Be Translated by 'Homosexuals' (1 Cor 6:9, 1 Tim 1:10)", *Vigiliae Christianae* 40/2 (1986) 187–191.

Richardson, P., „Judgment in Sexual Matters in 1 Corinthians 6:1-11", *Novum Testamentum* 25/1 (1983) 37–58.

Richlin, A., „Not Before Homosexuality. The Materiality of the Cinaedus and the Roman Law against Love between Men", *Journal of the History of Sexuality* 3 (1993) 523–573.

Rosik, M., *Pierwszy List do Koryntian* (Nowy Komentarz Biblijny. Nowy Testament 7; Częstochowa: Edycja Świętego Pawła 2009).

Rothschild, C.K. – Thompson, T.W. (red.), *Christian Body, Christian Self. Concepts of Early Christian Personhood* (Wissenschaftliche Untersuchungen zum Neuen Testament 284; Tübingen: Mohr Siebeck 2011).

Scroggs, R., *The New Testament and Homosexuality. Contextual Background for Contemporary Debate* (Philadelphia, PA: Fortress 1983).

Selwyn, E.G., *The First Epistle of St Peter*, wyd. 2 (London: Macmillan 1947).

Sigvartsen, J.A., *Afterlife and Resurrection Beliefs in the Apocrypha and Apocalyptic Literature* (Jewish and Christian Texts in Contexts and Related Studies 29; London et al.: Bloomsbury Clark 2019).

Springett, R.M., *Homosexuality in History and the Scriptures. Some Historical and Biblical Perspectives on Homosexuality* (Washington, DC: Biblical Research Institute 1988).

Stegemann, W., „Paul and the Sexual Mentality of His World", *Biblical Theology Bulletin* 23/4 (1993) 161–166.

Stowasser, M., „Homosexualität und Bibel. Exegetische und hermeneutische Überlegungen zu einem schwierigen Thema", *New Testament Studies* 43/4 (1997) 503–526.

Strack, H.L. – Billerbeck, P., *Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch*, wyd. 2 (München: Beck 1956) I.

Strecker, G., „Homosexualität in biblischer Sicht", *Kerygma und Dogma* 28/2 (1982) 127–141.

Tappenden, F.S., *Resurrection in Paul. Cognition, Metaphor, and Transformation* (Early Christianity and its Literature 19; Atlanta: SBL Press 2016).

Thate, M.J. – Vanhoozer, K.J. – Campbell, C.R. (red.), *"In Christ" in Paul. Explorations in Paul's t Theology of Union and Participation* (Wissenschaftliche Untersuchungen zum Neuen Testament 2/384; Tübingen: Mohr Siebeck 2014).

Thiselton, A.C., *The First Epistle to the Corinthians. A Commentary on the Greek Text* (New International Greek Testament Commentary; Grand Rapids, MI: Eerdmans – Carlisle: Paternoster 2000).

Towner, P.H., *The Letters to Timothy and Titus* (New International Commentary on the New Testament; Grand Rapids, MI: Eerdmans 2006).

Turner, P.D.M., „Biblical Texts Relevant to Homosexual Orientation and Practice: Notes on Philology and Interpretation", *Christian Scholar's Review* 26/4 (1997) 435–445.

Ukleja, P.M., „The Bible and Homosexuality, Pt 2. Homosexuality in the New Testament", *Bibliotheca sacra* 140/560 (1983) 350–358.

Vögtle, A., *Die tugend – und lasterkataloge im Neuen Testament. Exegetisch, religions – und formgeschichtlich untersucht* (Münster: Aschendorff 1936).

Wall, R.W. – Steele, R.B., *1 and 2 Timothy and Titus* (The Two Horizons New Testament Commentary; Grand Rapids, MI – Cambridge, U.K: Eerdmans 2012).

Weiss, J., *Der erste Korintherbrief* (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht 1910).

Westerholm, S., „The Law and the 'Just Man' (1 Tim 1:3-11)", *Studia Theologica* 36/2 (1982) 79–95.

Wibbing, S., *Die Tugend – und Lasterkataloge im Neuen Testament und ihre Traditionsgeschichte unter besonderer Berücksichtigung der Qumran-Texte* (Beihefte zur Zeitschrift für die neutestamentliche Wissenschaft 25; Berlin: Töpelmann 1959).

Williams, C.A., *Roman Homosexuality*, wyd. 2 (New York – Oxford: Oxford University Press 2010).

Witherington III, B., *Conflict and Community in Corinth. A Socio-Rhetorical Commentary on 1 and 2 Corinthians* (Grand Rapids, MI: Eerdmans – Carlisle: Paternoster 1995).

Witherington III, B., *1 and 2 Thessalonians. A Socio-Rhetorical Commentary* (Grand Rapids, MI: Eerdmans 2006).

Wright, D.F., „Homosexuals or Prostitutes? The Meaning of ἀρσενοκοῖται (1 Cor. 6:9, 1 Tim. 1:10)", *Vigiliae Christianae* 38/2 (1984) 125–153.
Wright, D.F., „Translating Arsenokoitai (1 Cor 6:9, 1 Tim 1:10)", *Vigiliae christianae* 41/4 (1987) 396–398.
Wright, J.R., „Boswell on Homosexuality. A Case Undemonstrated", *The Anglican Theological Review* 66/1 (1984) 79–94.
Yarbrough, O.L., *Not like the Gentiles. Marriage rules in the Letters of Paul* (Missoula, MT: Scholars Press 1985).
Yarbrough, R.W., *The Letters to Timothy and Titus* (Pillar New Testament Commentary; Grand Rapids, MI – London: Eerdmans 2018).
Zaas, P.S., „1 Corinthians 6.9ff. Was Homosexuality Condoned in the Corinthian Church?", *Society of Biblical Literature Seminar Papers* 115/17 (1979) 205–212.